

[https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-18\(47\)-46-65](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-18(47)-46-65)
УДК [378.046.4 : 378.147] : 614.46

Кириченко Микола Олексійович,
доктор філософії, член-кореспондент
Національної Академії наук вищої освіти України,
ректор ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-1756-9140>
kmumo@i.ua

Сорочан Тамара Михайлівна,
доктор педагогічних наук, професор,
директор Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-4704-2385>
anprof@ukr.net

Карташова Любов Андрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора Центрального інституту
післядипломної освіти з дистанційного навчання
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-1270-4158>
lkartashova@ua.fm

Оліфіра Лариса Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник директора Центрального інституту
післядипломної освіти з навчальної роботи
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-9534-1451>
olifira.larysa@gmail.com

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ФОРМАЛЬНОЇ Й НЕФОРМАЛЬНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Анотація. Статтю присвячено проблемі професійного розвитку педагогів. Вона розглядається як складова трансформаційних процесів в освіті відповідно до викликів, зумовлених світовою пандемією. Зазначається,

що Центральний інститут післядипломної освіти (ЦІПО) як структурний підрозділ ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, адаптували діяльність до викликів часу, суттєво оновили систему роботи для забезпечення належної якості професійного розвитку в умовах невизначеності, спричиненої карантинними обмеженнями. Проаналізовано досвід подолання викликів COVID-19 в освіті у різних країнах світу, що вирізняється моделями онлайн-навчання відповідно до технічних і фінансових можливостей, національних особливостей організації освітнього процесу та політики реагування на пандемію. Наголошується, що підвищення кваліфікації у ЦІПО спрямоване на реалізацію державної освітньої політики у сфері професійного розвитку науково-педагогічних, педагогічних та керівних кадрів освіти, підготовку їх до роботи в умовах реформування освіти, задоволення запитів споживачів освітніх послуг, замовників освітніх послуг та стейкхолдерів. Умови для цього створює поєднання формальної та неформальної післядипломної освіти з урахуванням ризиків епідеміологічної ситуації в Україні, пов'язаної з COVID-19. Відповідно до цього стратегічного напрямку діяльності визначено ключові пріоритети. Розкрито теоретичні основи проведеного дослідження і практичні аспекти формальної і неформальної післядипломної освіти з урахуванням роботи в умовах карантинних обмежень. Наголошується, що синергетична, інтегрована система післядипломної освіти потребує відповідних технологій управління нею. Представлена відповідна поетапна технологія управління професійним розвитком педагогів. Зроблено висновки, що формальна і неформальна післядипломна освіта створюють передумови для якісного забезпечення державного замовлення на підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти, а також задоволення їхніх освітніх потреб у процесі безперервного професійного й особистісного розвитку, що є запорукою провідних позицій ЦІПО на ринку освітніх послуг з підвищення кваліфікації.

Ключові слова: професійний розвиток педагогів; формальна і неформальна післядипломна освіта; карантинні обмеження; управління формальною і неформальною післядипломною освітою; пріоритети підвищення кваліфікації.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Умови роботи в період карантинних обмежень суттєво вплинули на організацію професійного розвитку

педагогічних, науково-педагогічних, керівних кадрів освіти в системі післядипломної освіти, зумовили нові засади її якісних характеристик. Цей глобальний чинник змін прискорив опанування й застосування цифрових технологій, трансформацію всієї системи комунікації між суб'єктами післядипломної освіти, оновлення змісту й освітніх технологій діяльності. На рівні системи освіти України в цей період відбулася диверсифікація освітніх послуг у системі післядипломної освіти на засадах, визначених Постановою КМУ від 21.08.2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 р. № 1133). Значно зросла роль неформальної післядипломної освіти, поширився попит споживачів на освітні послуги в цій сфері. Заклади післядипломної освіти, зокрема, й Центральний інститут післядипломної освіти (ЦІПО) як структурний підрозділ ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, адаптували діяльність до викликів часу, суттєво оновили систему роботи для забезпечення належної якості професійного розвитку в умовах невизначеності, спричиненої карантинними обмеженнями.

Отже, актуальність статті полягає в характеристиці функціонування системи формальної і неформальної післядипломної освіти із забезпечення професійного розвитку педагогів в умовах впливу чинників змін на глобальному, системному та інституційному рівнях.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті зумовлена потребою узагальнити, проаналізувати досвід професійного розвитку педагогів у системі формальної і неформальної післядипломної освіти в умовах карантинних обмежень, надати методичні рекомендації щодо запровадження напрацьованого досвіду.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати умови підвищення кваліфікації в період карантинних обмежень;
- показати взаємозв'язок формальної і неформальної післядипломної освіти;
- визначити пріоритети і проаналізувати відповідні показники підвищення кваліфікації;
- охарактеризувати модель управління формальною і неформальною післядипломною освітою в період карантинних обмежень.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійного розвитку педагогів у сучасних дослідженнях розглядається як складова трансформаційних процесів в освіті відповідно до викликів, зумовлених світовою пандемією. Професійне вдосконалення педагогів з проблеми дистанційної освіти визначено пріоритетним завданням в умовах безстрокового продовження карантинних обмежень на онлайн-засіданні Європейського комітету профспілок освіти 29–30 березня 2021 р. [1].

Експерти ЮНІСЕФ акцентують увагу на усуненні чинників ізоляції та відновленні якісного, удосконаленого освітнього процесу. При цьому важлива роль надається співдії на національному й місцевому рівнях задля підтримки трансформації закладів освіти. У центрі уваги цього процесу розглядаються два аспекти:

1) «трансформація педагогіки шляхом розроблення більш всеохоплювальних, гнучких навчальних програм та практик викладання, які відповідають індивідуальним потребам кожної дитини»;

2) «трансформація шкільних етосу, структури та організації у такий спосіб, щоб інклюзивність, догляд, повага та комплексна підтримка були в основі місій і практик шкіл» [2].

ЮНЕСКО для відновлення функціонування шкіл і забезпечення неперервності навчання рекомендують заходи щодо академічної підтримки, серед яких зокрема забезпечення мотивації викладачів, професійного розвитку педагогів у співпраці із закладами післядипломної освіти, створення віртуальних спільнот практик педагогів і здобувачів освіти [3], [4]. Водночас на підтримку педагогів і керівників закладів освіти в умовах провадження освітньої діяльності на відстані ЮНЕСКО запропоновано перелік освітніх програм, платформ, зокрема й масових онлайн-курсів [5].

ОЕСР наголошує на реалізації державами в умовах світової кризи стратегії професійного розвитку фахівців освітньої галузі.

У цьому сенсі рекомендації ОЕСР скеровують на:

- своєчасний професійний розвиток педагогів і батьків задля ефективної підтримки здобувачів освіти;

- підтримку інституцій і структур закладів освіти, що забезпечують удосконалення педагогічних працівників з проблем педагогіки й управління закладами освіти. Водночас відзначається високий рівень готовності до змін та інновацій, самоефективності цих освітніх організацій

і професійних освітніх спільнот, їх роль і життєздатність в умовах невизначеного середовища;

- сприяння створенню гнучких освітніх моделей, які надають змогу розвивати сильні сторони очного й онлайн-навчання та забезпечують ефективну взаємодію суб'єктів освітнього процесу [6, с. 40].

Досвід подолання викликів COVID-19 в освіті країн світу, що вирізняється моделями онлайн-навчання відповідно до технічних і фінансових можливостей, національних особливостей організації освітнього процесу та політики реагування на пандемію, проаналізовано в дослідженні вчених О. Локшиної, О. Глушко, А. Джурило, С. Кравченко та інших [7].

У межах програми DVV International в Україні колективом науковців у складі М. Андрєєва, В. Бахрушина, Л. Лук'янової, О. Панич [8] досліджено різні аспекти державної політики у сфері освіти дорослих: від тенденцій розвитку, нормативного й фінансового забезпечення до управління та освітніх програм. Учені відзначають вагомую роль освіти дорослих у підвищенні професійної кваліфікації фахівців, їх особистісного розвитку та загалом розвитку громади; акцентують увагу на неформальній освіті, що сприяє формуванню та вдосконаленню крім професійних компетентностей таких компетентностей, як цифрової, комунікативної, громадянської, соціальної. На переконання вчених, попри прогресивні нововведення неформальна освіта залишається так званим «чужим елементом» у системі освіти України та не має достатньої державної підтримки. Водночас автори в дослідженні зазначають на різноманітності й чіткій спрямованості освітніх програм для дорослих на запити споживачів різних соціальних груп, одним із основних чинників яких є «об'єктивні тенденції розвитку економіки або суспільних відносин», зокрема запит на опанування цифрових компетентностей у зв'язку з пандемією Covid-19 [8, с. 55].

Вітчизняними дослідниками Г. Черурко, Л. Гладченко за Програмою «U-LEAD з Європою» проаналізовано освітні проблеми, що виникли з переходом на дистанційне або змішане навчання. З-поміж них – низка проблем, пов'язаних з компетентностями педагогів, а саме: з організацією освітнього процесу й онлайн-комунікацій із використанням різних платформ, психолого-педагогічним і методичним супроводом дистанційного освітнього процесу, недостатнім володінням інформаційно-комунікаційними технологіями. Дослідниками виявлено потребу педагогів у системній допомозі та підвищенні кваліфікації з упровадження дистанційних та інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності [9].

Досвід «екстрено організованого дистанційного навчання» у вітчизняних закладах освіти різних рівнів, зокрема в інститутах післядипломної педагогічної освіти, як вимушеного неочікуваного переходу від традиційного викладання до освіти на основі дистанційних технологій у віртуальній аудиторії у відповідь на виклики карантинних обмежень, висвітлено в науковій праці В. Кухаренка, В. Бондаренка та ін. Дослідники відзначають нагальну потребу у формальній і неформальній післядипломній освіті, а також проблеми щодо опанування педагогами під час підвищення кваліфікації інструментів для провадження дистанційного навчання, спілкування з суб'єктами дистанційного освітнього процесу [10].

Попри значну увагу дослідників до проблеми професійного розвитку педагогічних працівників у часи пандемії, недостатньо дослідженими залишаються аспекти розвитку формальних і неформальних практик у системі післядипломної освіти.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Основними методами дослідження є аналіз наукових джерел, контент-аналіз, аналіз статистичних даних, узагальнення емпіричних даних, опитування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Підвищення кваліфікації у ЦПО спрямоване на реалізацію державної освітньої політики у сфері професійного розвитку науково-педагогічних, педагогічних та керівних кадрів освіти, підготовку їх до роботи в умовах реформування освіти, задоволення запитів споживачів освітніх послуг – слухачів курсів підвищення кваліфікації, замовників освітніх послуг та стейкхолдерів. Умови для цього створює поєднання формальної та неформальної післядипломної освіти з урахуванням ризиків епідеміологічної ситуації в Україні, пов'язаної з COVID-19. Освітня діяльність ЦПО визначається такими пріоритетами:

- виконання державного замовлення на підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників, керівних кадрів освіти, працівників органів державної влади й органів місцевого самоврядування;
- задоволення освітніх потреб щодо професійного розвитку фахівців у системі формальної і неформальної післядипломної освіти;
- застосування цифрових технологій в управлінській, освітній, науковій, методичній, організаційній діяльності;

- забезпечення якості освітнього процесу з підвищення кваліфікації слухачів;

- проведення наукових досліджень щодо трансформації професійного розвитку фахівців та застосування отриманих результатів в освітньому процесі.

Освітній процес на курсах підвищення кваліфікації в ЦПО зорієнтований на виконання стратегічних завдань розвитку системи післядипломної педагогічної освіти з урахуванням Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Стратегії розвитку Національної академії педагогічних наук України на період 2016–2022 рр., Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Постанови КМУ від 21.08.2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 р. № 1133), Стратегії розвитку Університету менеджменту освіти.

Організація освітнього процесу в ЦПО ґрунтується на законодавчих і нормативно-правових актах України щодо освіти і науки, нормативних документах ДЗВО «Університет менеджменту освіти», що надають змогу забезпечити ефективне підвищення кваліфікації слухачів у системі формальної та неформальної післядипломної освіти, а саме:

- Положення про організацію освітнього процесу;
- Положення про організацію освітнього процесу за дистанційною формою навчання;
- Положення про виїзні курси підвищення кваліфікації;
- Положення про випуск (підсумкову) роботу слухача курсів підвищення кваліфікації та порядок її захисту;
- Положення про куратора/куратора-тьютора навчальної групи слухачів курсів підвищення кваліфікації за очною, заочною, дистанційною та очно-дистанційною формами навчання (нова редакція);
- Положення про підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних кадрів освіти за накопичувальною системою організації освітнього процесу;
- Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті у ДЗВО «Університет менеджменту освіти»;
- Положення про моніторинг якості освітньої діяльності та якості вищої освіти здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського), третього (наукового) рівнів, слухачів підвищення кваліфікації;
- План-графік підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і

науково-педагогічних кадрів освіти на 2020, 2021 роки та ін.

Система формальної і неформальної післядипломної освіти в ЦПО відповідає вимогам Постанови КМУ від 21.08.2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 р. № 1133).

Щорічно в ЦПО повністю виконується державне замовлення, відповідно до якого підвищення кваліфікації проходять 3000 слухачів галузі знань 01 «Освіта» і 200 осіб державних службовців.

Підвищенням кваліфікації у системі формальної післядипломної освіти охоплено працівників освіти всіх областей України та м. Києва. Найчисельніше представлені працівники освіти м. Києва, Львівської, Одеської, Житомирської, Чернігівської, Київської, Івано-Франківської, Полтавської областей.

За останні два роки значно розширився попит слухачів на тематичні й авторські курси, якими у 2020 р. було охоплено 1307 осіб (43,6%). Це майже в чотири рази більше, ніж у 2017 р. (359 осіб). Найбільш затребуваними є курси з питань забезпечення якості освіти та інституційного аудиту» (416 осіб).

Крім державного замовлення, формальною післядипломною освітою щорічно охоплюється близько 400 осіб за кошти фізичних і юридичних осіб.

Підвищення кваліфікації здійснюється на засадах відкритої освіти та змішаного навчання. Реалізується широкий спектр моделей організації освітнього процесу, що сприяє гнучкій диференціації змісту освіти для кожної категорії слухачів курсів підвищення кваліфікації. Також це є передумовою реагування на зміни ринку освітніх послуг, відповідних запитів споживачів, замовників, стейкхолдерів, провадження освітнього процесу в умовах карантинних обмежень. Зазначені моделі поєднують очну форму навчання (в умовах карантину – онлайн у режимі реального часу), очно-дистанційну, дистанційну за навчальними планами обсягом 120, 150, 180 год. Найбільш затребуваною є триетапна модель організації освітнього процесу, що складається з двох очних і одного дистанційного етапу (близько 80% слухачів). За двоетапною моделлю, що поєднує по одному етапу очного і дистанційного навчання, підвищують кваліфікацію в основному керівні кадри освіти і працівники закладів післядипломної освіти (близько 8% слухачів), одноетапна модель передбачає очне навчання й найчастіше застосовується на курсах підвищення кваліфікації, організованих на базі окремого закладу освіти (близько 12% слухачів). Індивідуальні запити забезпечуються можливістю обрати курси за вибором.

За останні два роки значно розширився попит слухачів на тематичні

й авторські курси, якими у 2020 р. було охоплено 1307 осіб (43,6%), що майже в чотири рази більше, ніж у 2017 р. (359 осіб). Це свідчить про диференціацію освітніх потреб слухачів курсів підвищення кваліфікації. Найбільш затребуваними є курси з питань забезпечення якості освіти та інституційного аудиту (416 осіб).

Важливим питанням є забезпечення якості освіти на курсах підвищення кваліфікації. З цією метою в ЦПО розроблено навчально-методичний супровід, який є значним освітнім ресурсом: 46 освітньо-професійних програм, 85 навчальних планів, 104 робочі навчальні плани, 331 робоча навчальна програма, 140 відеоматеріалів, понад 300 мультимедійних презентацій, понад 120 спецкурсів для всіх категорій слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Для розширення вибору змісту, форм, термінів навчання в ЦПО було створено систему неформальної післядипломної освіти «Український відкритий університет післядипломної освіти» (УВУПО), яку введено в дію з 11.02.2020 р. на веб-порталі «Український відкритий університет післядипломної освіти» (<http://uvu.org.ua/>), що включає електронне освітнє середовище (<http://uvupo.ues.net.ua/index.php/ua/>) (наказ по Університету менеджменту освіти від 10.02.2020 р. № 01-01/94 «Про розвиток системи неформальної післядипломної освіти у ДЗВО “Університет менеджменту освіти”»). У період дії карантинних обмежень УВУПО набув функцій цифрового двійника ЦПО, де створено всі необхідні умови для забезпечення професійного розвитку слухачів курсів підвищення кваліфікації на віддаленому доступі.

У системі неформальної післядипломної освіти УВУПО освітній процес здійснюється за дистанційною формою навчання за програмами короткострокових форм підвищення кваліфікації (окремих навчальних модулів, флеш-курсів, спецкурсів, вебінарів тощо), загальний обсяг яких становить 6–30 годин (0,2–1 кредит ЄКТС) на сайті <http://uvu.org.ua/>.

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в УВУПО налічує 47 програм спецкурсів і 4 програми флеш-курсів, 46 мультимедійних презентацій, понад 20 відеоматеріалів та близько 80 інших навчальних матеріалів для всіх категорій слухачів курсів підвищення кваліфікації, розроблених науково-педагогічними працівниками віртуальних кафедр, затверджених в установленому порядку, розміщених у веб-бібліотеці на сайті відкритого університету.

У 2020 р. в системі неформальної післядипломної освіти УВУПО за програмами дистанційних, флеш- і спецкурсів обсягом 30 годин / 1 кредит

ЄКТС за кошти фізичних і юридичних осіб здійснили підвищення кваліфікації 923 особи. Основну частину контингенту склав напрям «Педагогічні, науково-педагогічні працівники та керівники закладів освіти» (80%, 733 особи), працівники методичних служб і ЦРПП (18%, 170 осіб).

Загалом у період з 12.03.2020 р. по 01.10.2021 р. було організовано дистанційне навчання для 3 592 слухачів із 478 закладів та установ освіти. Слухачами курсів підвищення кваліфікації стали представники 23 областей України та міста Києва. Для забезпечення дистанційного навчання слухачів в УВУПО створено 51 електронний кабінет викладачів, розміщено у веб-бібліотеці 199 навчально-методичних матеріалів. Отримали сертифікати про підвищення кваліфікації 1 844 особи; отримали сертифікати про участь в окремих вебінарах 1 748 осіб.

Також в УВУПО за кошти фізичних і юридичних осіб пройшли підвищення кваліфікації за освітніми (освітньо-професійними) програмами підвищення кваліфікації з теми «Сучасні освітні тренди» (обсягом від 120 годин / 4 кредитів ЄКТС до 180 годин / 6 кредитів ЄКТС) 447 керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Найбільш затребуваними були курси, спрямовані на організацію і підтримку дистанційного навчання, використання цифрових технологій у закладах освіти різного типу, професійний розвиток працівників новостворених центрів професійного розвитку педагогічних працівників, опанування інтерактивних освітніх технологій (автори-розробники М. Кириченко, Т. Сорочан, Л. Карташова, Л. Оліфіра, З. Рябова, О. Бойченко, Н. Гущина, Л. Кондратова, Т. Шеремет, Я. Швень).

Важливим чинником функціонування в умовах карантинних обмежень системи формальної і неформальної післядипломної освіти в ЦІПО стала цифровізація освітнього процесу, що дозволила в повному обсязі виконувати навчальні плани, реалізувати освітньо-професійні програми підвищення кваліфікації, запроваджувати інноваційні форми професійного розвитку слухачів, вчасно й оперативно інформувати їх про заходи і події у сфері післядипломної освіти.

В умовах обмежувальних заходів, пов'язаних із пандемією COVID-19, освітній процес на курсах підвищення кваліфікації, насамперед очні етапи в режимі реального часу, забезпечений відповідно до навчальних планів на основі ресурсів для проведення відеоконференцій, вебінарів BigBlueButton (<http://bbb.umo.edu.ua/> та <https://bbb.uem.edu.ua/>), JitSi (<https://meet.jit.si/>) і Google Meet (<https://meet.google.com/>).

Працівниками ЦІПО створено веб-платформу «Система управління

навчанням дорослих (Learning Management System Adult Learning) (<http://uvipro.ues.net.ua>), яку розміщено на веб-порталі «Український відкритий університет післядипломної освіти», що забезпечує формальну і неформальну освіту. На основі хмарних технологій створено систему електронного документообігу. Запроваджено віртуального помічника – Chatbot, який функціонує в середовищі кросплатформенного месенджера Telegram (@CiproUmoBot).

У період карантинних обмежень особливо актуалізується взаємодія і партнерство закладів післядипломної освіти з партнерами та стейкхолдерами.

У системі неформальної освіти відповідно до Меморандуму про співпрацю між ДЗВО «Університет менеджменту освіти» та ТОВ «Міжнародний центр фінансово-економічного розвитку» (МСФР) від 30 січня 2019 р. реалізуються три короткострокові програми підвищення кваліфікації обсягом 30 годин / 1 кредит ЄКТС: «Інтелектуальні карти в інтегрованому навчанні та професійному розвитку», «Документи керівника закладу дошкільної освіти: державний нагляд і контроль», «Кадрові документи в закладі освіти». У 2020 р. за означеними програмами підвищили кваліфікацію 570 фахівців системи освіти, у січні-жовтні 2021 р. – 284 особи.

У системі неформальної післядипломної освіти в період карантинних обмежень набули поширення інноваційні форми професійного розвитку педагогів на основі цифрових технологій, а саме: Інтернет-конференції, заходи з онлайн трансляцією, вебінари, веб-квести, діджитал-діалоги, діджитал-хаби тощо. У кожному з них беруть участь понад 200 осіб, а кількість переглядів деяких заходів перевищує 3000. Усього за 2020 р. до науково-методичних заходів у ЦПО було залучено понад 5000 учасників.

Важливою тенденцією розвитку неформальної післядипломної освіти в ЦПО є співпраця з установами НАПН України. Так, були проведені спільні заходи на віртуальних кафедрах андрагогіки та психології УВУПО з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна (директорка Л. Лук'янова) та Інститутом психології імені Г. С. Костюка (директор С. Максименко).

Кафедри ЦПО активно співпрацюють з громадськими організаціями, професійними асоціаціями, закладами й установами освіти.

Зокрема, кафедра філософії і освіти дорослих працює над якісним науково-методичний супроводом неформальної освіти спільно з ГО «Толока», запроваджує інноваційні підходи до просвітницької і культурно-освітньої діяльності (О. Просіна). Кафедра відкритих освітніх

систем та інформаційно-комунікаційних технологій бере участь у діяльності «WEB-STEM-ШКОЛИ-2020» спільно з ГС «Всеукраїнська академія інноваційного розвитку освіти», Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» та ТОВ «Видавничий дім «Освіта» (С. Касьян, Н. Гущина). Новим напрямом співпраці кафедри професійної та вищої освіти (Л. Сергеева) є створення науково-освітнього кластера «Світязь» з Волинським інститутом післядипломної педагогічної освіти та Радою директорів закладів фахової передвищої освіти Волинської області. Крім того, цією кафедрою запроваджено таку форму неформальної освіти, як логістична онлайн-студія для методистів, заступників директорів із навчальної, навчально-методичної роботи ЗП(ПТ)О Чернівецької області «Управлінський та методичний супровід як елемент педагогічної логістики розвитку професійної компетентності педагогічних працівників». Кафедра психології управління (О. Бондарчук) активно взаємодіє з місцевими громадами, зокрема проводить цикл семінарів «Трансформація професійно-особистісного розвитку педагогічних працівників в освітньому просторі територіальної громади». Налагоджено тісну співпрацю з ІМЗО, спільне проведення вебінарів для практичних психологів і соціальних педагогів з усієї України, зокрема, з питань психологічного забезпечення Нової української школи, створення психологічно безпечного освітнього середовища. Кафедра менеджменту освіти і права (З. Рябова) активно співпрацює з ГО «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами». Результативною є співпраця кафедри з державними установами: департаментами (управліннями) освіти, Національним агентством державної служби та Державною службою якості освіти. Співпраця кафедри з ДЗ «Тернопільський комунальний методичний центр науково-освітніх інновацій та моніторингу» спрямована на розв'язання завдання розвитку лідерської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти в умовах запровадження Концепції «Нова українська школа».

Професійний розвиток педагогів у формальній і неформальній освіті в ЦПО здійснюється на основі широкого використання інноваційних, інтерактивних методів, поєднання теоретичних основ і практичного досвіду в освітньому процесі. Зазначимо, що складники формальної і неформальної післядипломної освіти утворюють цілісну систему в ЦПО, мета якої – забезпечувати професійний розвиток науково-педагогічних, педагогічних, керівних кадрів освіти. У період карантинних обмежень інтеграція можливостей формальної і неформальної післядипломної освіти на основі цифрових технологій надає синергетичний ефект, робить

відкритим доступ до навчання у будь-який час для споживачів освітніх послуг, забезпечує їм широкий вибір змісту освіти.

Синергетична, інтегрована система післядипломної освіти потребує відповідних технологій управління нею. Для здійснення управління професійним розвитком педагогів у ЦПО застосовується технологія, що має такі етапи:

- набір слухачів (вивчення освітніх запитів, надання пропозиції курсів підвищення кваліфікації кафедрами ЦПО, поширення інформації, робота з цільовими групами, прийом та опрацювання замовлень, електронна реєстрація);
- робота з контингентом слухачів (розподіл по групах, визначення кураторів-тьюторів, складання плану-графіка курсів підвищення кваліфікації, організаційний і методичний супровід слухачів як до зарахування до контингенту, так і в процесі навчання, оформлення пакету навчальної документації, видача документів про підвищення кваліфікації слухачам і розміщення інформації про них на сайті університету);
- науково-методичне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу (проведення прикладних наукових досліджень для забезпечення актуального змісту підвищення кваліфікації, розроблення освітньо-професійних програм, програм підвищення кваліфікації, навчальних і робочих навчальних планів, спецкурсів, робочих програм окремих тем, навчальних матеріалів);
- навчання здобувачів освіти (реалізація робочих навчальних планів, програм підвищення кваліфікації, проведення занять за розкладом у системі формальної післядипломної освіти, проведення занять та інших заходів за окремими графіками у системі неформальної післядипломної освіти);
- моніторинг якості освіти (консультування, рецензування і захист випускних робіт, установлення результатів навчання, анкетування слухачів);
- післядія (отримання інформації про застосування слухачами в практиці роботи компетентностей, що розвивалися в процесі підвищення кваліфікації, комунікація зі слухачами після завершення навчання).

У системі управління важливим є поширення інформації. Для організації безперервного інформування потенційних споживачів освітніх послуг формальної і неформальної освіти в ЦПО широко використовуються можливості соціальних мереж і месенджерів. Зокрема, у мережі Facebook на сторінках усіх кафедр і персональних сторінках науково-педагогічних працівників, у відповідних групах, висвітлюється інформація про курси підвищення кваліфікації та заходи формальної і

неформальної післядипломної освіти, розміщуються мотиваційні листи і відеопривітання, Е-дошки, електронні журнали із авторськими розробками (посібники, робочі зошити; презентації) та бази відкритих портфоліо для різних категорій слухачів курсів, надається можливість зворотного зв'язку з ними тощо.

Інформуванням освітян у соціальних мережах і месенджерах охоплено віртуальну аудиторію понад 40 тис. осіб.

Інноваційні технології застосовуються при вивченні думки і запитів слухачів курсів підвищення кваліфікації. Розроблено і впроваджено в освітній процес комплекс методичних та організаційних засобів в онлайн- та офлайн-режимах, здійснюється аналіз упровадження інновацій в освітній процес курсів підвищення кваліфікації для професійного розвитку фахівців.

З метою забезпечення високої якості підвищення кваліфікації на основі індивідуального підходу, урахування освітньо-професійних потреб і побажань слухачів постійно здійснюється моніторинг якості освіти на курсах підвищення кваліфікації в ЦІПО з використанням таких методів, як: інтерв'ювання, анкетування, вивчення записів слухачів у Книзі відгуків та пропозицій, вивчення відгуків слухачів у соціальних мережах.

За даними опитування (вибірка понад 1000 осіб), майже 80% слухачів відмітили відповідність змісту підвищення кваліфікації професійним потребам, його інноваційність і практичну спрямованість, 88% відзначили корисність курсів підвищення кваліфікації. Задоволення освітніх потреб і очікувань у цілому від навчання за програмою підвищення кваліфікації становить 98%. Організацію освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації майже 80% опитаних оцінили як «дуже добре», близько 20% як «добре».

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Формальна і неформальна післядипломна освіта в ЦІПО створює передумови для якісного забезпечення державного замовлення на підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти, а також задоволення їхніх освітніх потреб у процесі безперервного професійного й особистісного розвитку, що є запорукою провідних позицій ЦІПО на ринку освітніх послуг з підвищення кваліфікації.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові пошуки вбачаємо в розробленні технологій трансформації професійного розвитку педагогічних працівників у відкритій післядипломній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Засідання ЄКПО: навантаження на вчителів через карантин та дистанційне навчання, *Профспілка працівників освіти і науки України: оф. сайт*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://pon.org.ua/novyny/8628-zasdannya-yekpo-navantazhennya-na-vchitelv-cherez-karantin-ta-distancyne-navchannya.html>
- [2] Розбудова стійких освітніх систем після пандемії COVID-19: міркування для директивних органів у галузі освіти на національному, місцевому та шкільному рівнях, *Регіональний офіс Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у Європі та Центральній Азії*, 2020, 46 с.
- [3] COVID-19. Educational Disruption and Response, *UNESCO. General format*, 2020. (n.d.). [Online]. Available: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- [4] Crisis-sensitive educational planning, *UNESCO. COVID-19. Education Response. Education Sector issue notes*. Issue notes № 2.4, April, 2020. [Online]. Available: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373272>
- [5] ЮНЕСКО: Рішення для дистанційного навчання, *Українська школа майбутнього*. [Електронний ресурс].
Доступно: https://www.futureschool.online/post/unesco_tools/?fbclid=IwAR3Nm9sh3ZFF3TQ6a_yncPF8LyTUnzMLsPyKoZflo9fYrFy1O7SWfUouPrU
- [6] Відповіді освіти на COVID-19: кроки для забезпечення поступу, *Робочі документи ОЕСР № 224. Pierre Gouëdard, Beatriz Pont, Romane Viennet, ОЕСР. EDU/WKP(2020)12*. 48 с. / пер.: Шпак Ю. О. [Електронний ресурс]. Доступно: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-responses-to-covid-19-implementing-a-way-forward_8e95f977-en
- [7] Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті. *Аналітична довідка. Лютий-червень 2020 р.* / О. Локшина, О. Глушко, А. Джурило, С. Кравченко, Н. Нікольська, М. Тименко, О. Шпарик; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2020, 29 с.
- [8] *Державна політика у сфері освіти дорослих в Україні: звіт за результатами дослідження* / М. Андреев, В. Бахрушин, Л. Лук'янова, О. Панич; за заг. ред. О. Панич. DVV International, 2021, 74 с.
- [9] Г. Чепурко, Л. Гладченко, *Аналітичний звіт дослідження подолання в громадах органами місцевого самоврядування викликів у наданні освітніх послуг, що виникли через COVID-19*. [Електронний ресурс]. 2021, 125 с.
Доступно: <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/823/Report Access to Education ukr.pdf>
- [10] *Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія* / за ред.

В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків, Україна: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020, 409 с.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN THE SYSTEM OF FORMAL AND NON-FORMAL POSTGRADUATE EDUCATION DURING QUARANTINE RESTRICTIONS PERIOD

Mykola Kyrychenko,

Habilitated Doctor in Philosophy,
Corresponding Member of the National Academy
of Sciences of Higher Education of Ukraine,
rector of SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-1756-9140>
kmumo@i.ua

Tamara Sorochan,

doctor of pedagogical sciences, professor,
director of Postgraduate Education Central Institute
SIHE «University of Education Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-4704-2385>
anprof@ukr.net

Lyubov Kartashova,

doctor of pedagogical sciences, professor,
Deputy director of distance learning at
Postgraduate Education Central Institute
SIHE «University of Education Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-1270-4158>
lkartashova@ua.fm

Larysa Olifira,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Deputy Director of
educational work at Postgraduate Education Central Institute
SIHE «University of Education Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-9534-1451>
olifira.larysa@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the problem of professional development of teachers. The issue is regarded as a component of transformational

processes in education in view of challenges posed by global pandemic. It is noted that the Central Institute of Postgraduate Education (CIPE), being a structural unit of the University of Education Management at the National Academy of Education Sciences of Ukraine, has adapted its activities to the challenges of present time, significantly updated the operating system to ensure proper quality of professional development in conditions of uncertainty caused by quarantine restrictions. The article analyses the experience gained for overcoming the COVID-19 challenges in education in various countries of the world, in view of different models of online learning, specific technical and financial capabilities, national features of educational process organization and pandemic response policies. It is emphasized that advanced training in CIPE is aimed at implementation of state educational policy in the field of professional development of scientific-pedagogical, pedagogical and managerial staff, their training for work in the context of educational reforms, meeting the needs of consumers of educational services, customers of educational services and stakeholders. The conditions for above-mentioned activities are created due to combination of formal and non-formal postgraduate education, implemented in view of COVID-19 risks influence on epidemiological situation in Ukraine. In accordance with this strategic activity direction the key priorities have been defined. There have been described the theoretical bases of conducted research and practical aspects of formal and informal postgraduate education in view of work under quarantine restrictions. It is emphasized that synergetic and integrated system of postgraduate education requires the application of appropriate management technologies. The corresponding step-by-step management technology for professional development of teachers is presented. The basic provisions of the article draw to the conclusion that formal and non-formal postgraduate education create preconditions for high-quality securement of state commission for advanced training of pedagogical, scientific-pedagogical and managerial staff, as well as meeting their educational needs in process of continuous professional and personal development, and it serves as a guarantee of leading positions of CIPE in the market of advanced training educational services.

Key words: professional development of teachers, formal and non-formal postgraduate education, quarantine restrictions, management of formal and informal postgraduate education, priorities for professional development.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГОВ В СИСТЕМЕ ФОРМАЛЬНОГО И НЕФОРМАЛЬНОГО ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПЕРИОД КАРАНТИННЫХ ОГРАНИЧЕНИЙ

Кириченко Николай Алексеевич,

доктор философии, член-корреспондент
Национальной Академии наук высшего образования Украины,
ректор ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0003-1756-9140>
ktumo@i.ua

Сорочан Тамара Михайловна,

доктор педагогических наук, профессор,
директор Центрального института последипломного образования
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-4704-2385>
anprof@ukr.net

Карташова Любовь Андреевна,

доктор педагогических наук, профессор,
заместитель директора Центрального института
последипломного образования по дистанционному обучению
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-1270-4158>
lkartashova@ua.fm

Олифира Лариса Николаевна,

кандидат педагогических наук, доцент,
заместитель директора Центрального института
последипломного образования по учебной работе
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-9534-1451>
olifira.larysa@gmail.com

Аннотация. Статья посвящена проблеме профессионального развития педагогов. Она рассматривается как составляющая трансформационных процессов в образовании в соответствии с вызовами, обусловленными мировой пандемией. Отмечается, что Центральный институт последипломного образования (ЦИПО) как структурное подразделение ГУВО «Университет менеджмента образования» Национальной академии

педагогических наук Украины адаптировали деятельность к вызовам времени, существенно обновили систему работы для обеспечения надлежащего качества профессионального развития в условиях неопределенности, вызванной карантинными ограничениями. Проанализирован опыт преодоления пандемии COVID-19 в образовании в разных странах мира, отличающийся моделями онлайн-обучения в соответствии с техническими и финансовыми возможностями, национальными особенностями организации образовательного процесса и политикой реагирования на пандемию. Подчеркивается, что повышение квалификации в ЦИПО направлено на реализацию государственной образовательной политики в сфере профессионального развития научно-педагогических, педагогических и руководящих кадров образования, подготовку их к работе в условиях реформирования образования, удовлетворение запросов потребителей образовательных услуг, заказчиков образовательных услуг и стейкхолдеров. Условия создает сочетание формального и неформального последипломного образования с учетом рисков эпидемиологической ситуации в Украине, связанной с COVID-19. В соответствии с этим стратегическим направлением деятельности определены ключевые приоритеты. Раскрыты теоретические основы проведенного исследования и практические аспекты формального и неформального последипломного образования с учетом работы в условиях карантинных ограничений. Отмечается, что синергетическая, интегрированная система последипломного образования нуждается в соответствующих технологиях управления ею. Представлена соответствующая поэтапная разработка управления профессиональным развитием педагогов. Сделаны выводы, что формальное и неформальное последипломное образование создают предпосылки для качественного обеспечения государственного заказа на повышение квалификации педагогических, научно-педагогических и руководящих кадров образования, а также удовлетворение их образовательных потребностей в процессе непрерывного профессионального и личностного развития, что является залогом ведущих позиций рынке образовательных услуг по повышению квалификации.

Ключевые слова: профессиональное развитие педагогов; формальное и неформальное последипломное образование; карантинные ограничения; управление формальным и неформальным последипломным образованием; приоритеты повышения квалификации.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Zasedannia YeKPO: navantazhennia na vchyteliv cherez karantyn ta dystantsiine navchannia, Profspilka pratsivnykiv osvity i nauky Ukrainy: of. sait. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://pon.org.ua/novyny/8628-zasdannya-yekpo-navantazhennya-na-vchiteliv-cherez-karantin-ta-distancyne-navchannya.html>
- [2] Rozbudova stiikykh osvitnikh system pislia pandemii COVID-19: mirkuvannia dlia dyrektyvnykh orhaniv u haluzi osvity na natsionalnomu, mistsevomu ta shkilnomu rivniakh, Rehionalnyi ofis Dytiachoho fondu OON (IuNISEF) u Yevropi ta Tsentralnii Azii, 2020, 46 s.
- [3] COVID-19. Educational Disruption and Response, UNESCO. General format, 2020. (n.d.). [Online]. Available: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- [4] Crisis-sensitive educational planning, UNESCO. COVID-19. Education Response. Education Sector issue notes. Issue noten № 2.4, April, 2020. [Online]. Available: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373272>
- [5] YuNESKO: Rishennia dlia dystantsiinoho navchannia, Ukrainska shkola maibutnoho. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://www.futureschool.online/post/unesco_tools/?fbclid=IwAR3Nm9sh3ZFF3TQ6a_yncPF8LyTUnzMLsPyKoZflo9fYrFy1O7SWfUouPrU
- [6] Vidpovidi osvity na COVID-19: kroky dlia zabezpechennia postupu, Robochi dokumenty OESR № 224. Pierre Gouédard, Beatriz Pont, Romane Viennet, OESR. EDU/WKP(2020)12. 48 s. / per.: Shpak Yu. O. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-responses-to-covid-19-implementing-a-way-forward_8e95f977-en
- [7] Vidpovid svitovoi spilnoty na vyklyky COVID-19 v osviti. Analychna dovidka. Liutyi-cherven 2020 r. / O. Lokshyna, O. Hlushko, A. Dzhurylo, S. Kravchenko, N. Nikolska, M. Tymenko, O. Shparyk; In-t pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv, 2020, 29 s.
- [8] Derzhavna polityka u sferi osvity doroslykh v Ukraini: zvit za rezultatamy doslidzhennia / M. Andrieiev, V. Bakhrushyn, L. Lukianova, O. Panych; za zah. red. O. Panych. DVV International, 2021, 74 s.
- [9] H. Chepurko, L. Hladchenko, Analychnyi zvit doslidzhennia podolannia v hromadakh orhanamy mistsevoho samovriaduvannia vyklykiv u nadanni osvitnikh posluh, shcho vynykly cherez COVID-19. [Elektronnyi resurs]. 2021, 125 s. Dostupno: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/823/Report_Access_to_Education_ukr.pdf
- [10] Ekstrene dystantsiine navchannia v Ukraini: monohrafiia / za red. V. M. Kukharenka, V. V. Bondarenka. Kharkiv, Ukraina: Vyd-vo KP «Miska drukarnia», 2020, 409 s.

*Стаття надійшла до редакції
04 листопада 2021 року*